

Palánta a szivarban

Arról jó ideje tudunk már, hogy a művi — gensebészeti — keresztezésnek kedves anyja a dohány, Újszegeden, a biológiai intézetben szívesen támaszkodnak a vele folytatott kísérletek eredményeire, de itt nem erről van szó. Itt a dohánygyár játssza a főszerepet, nem a dohány. Az NSZK-ban gondoltak egyet, vastagabb hüvelyeket gyártottak, megtöltötték földdel, belevetették a magot, és megvárták, mi lesz belőle. Nem nagy találmány, mondhatná bárki, a tápkockás palántanevelést legalább 20 éve ismerik már. Először primitív eszközzel gyártották a tápkockákat, aztán gépesítették, és ezerszámra öntötték magából a gép, most legtöbbször arról lehet szó, hogy miniatürizálják a tápkockát. Szórol szóra erről beszélünk.

Amikor megláttam a műanyag tálcát, benne a 252 hüznivel, hüzniben a földdel, földben a palántával, pillanat alatt belekesedtem. A töltés gépesíthető, a vetés is, azt gondoltam, semmi akadály nincs, hogy a szabadföldi összes paprikát (köztük a fűszerpaprikát is), a paradicsomot (gondoljunk a konzervgyáraknak termelődőkre is), a karalábét, a salátát, a karfiolt, a káposztát így palántázzuk. Veszteség egy szál sincs, mert minden palánta megered, és mivel azonnal fejlődhet tovább, legalább két héttel hamarabb terem. Ráadásul azt is olvashattam, olcsóbb így a kész palánta, mintha hagyományos módon nevelnék. Ez a mondat ugyan félreérthető, kiderült, nem a Mari néni palántáinál olcsóbb, csak a hagyományos tápkockásnál. Akkor lombozdáltam le, amikor megtudtam, hogy éppen a szabadföldi termesztésben nem használható, mert nincsen hozzá való ültetőgép. A fordulótárcsás nem használható, mert nem tudja megfogni a szivart, ami viszont kapható hozzá — a japánok rizspalántázója —, annyira drága és annyira nehéz, hogy egyelőre csak egy van belőle az országban. Arra kérem tehát a kiskertek művelőit, májusban továbbra is a piacra menjenek, rájuk a szövetkezet még nem gondolhat, az üzemek pedig termeljük meg maguk a palántát, vagy vegyék meg onnan, ahonnan eddig vehették.

A kiskertészeket nem nagyon zavarná, hogy nincsen ültetőgép, elültetnék őket egyenként is, hajladozva, de a szövetkezetnek nem éri meg, hogy a drága fűtés meglegházaiban akkor foglalják el a helyet, amikor a primőr holmi lényegesen több pénzt terem.

Gusztusos a tálcá, akár haza is vinném, és az asztal sarkán is nevelhetném a paprikát addig, amíg a tavaszi fagyok elmúlnak, de csakibét hazaviheti kicsike központú Kite terjeszti, a töltő, tálcába rakó és a magot belevető gépek Derecskén dolgoznak, Szegeden csak fölnevelését vállalják, de azt is ki akarják előbb próbálni.

Egyetlen tálcán is látni lehet, hogy egészséges, tehát szép minden palánta, de azt is ki kell próbálniuk, kikélik-e minden mag. Mert ha nem, ha hézagos marad a tálcá, vagy üres a közepe, mindenki hátat fordít azonnal. De ki tudná megmondani előre, kikélik-e minden mag abból, amit a vetőmagtermelők százszázalékosnak mondanak? Idén összesen 35 hektáron ültetnek csemegepap-

Somogyi Károlyné felvétele

Egy tálcán 252 palánta

Összkomfortos világunkban, azt még csak tudják az emberek, hogy a régi időkben sodorták a cigaretta, de azt kevesebben, hogy töltötték is. Vették a húznit vagy dűznit — magyarul hüvelynek kezdték mondani —, ráhúzták a dohánynyal telerakott töltőre, és tolokával belenyomták a dohányt. Annnyira előkelő dolog volt, kevesen csinálták így, aztán bejött általános divatként a kész cigaretta. Senki nem gondolta volna, hogy a töltőgép visszajön majd harminc év múlva, de a kertészetben veti meg a lábát. Olvasom a Kertészkedők Híradójában, hogy Szegeden, a Fel-szabadulás Termelőszövetkezet megkezdte a hüvelybe töltött palánták termesztését és árusítását. A dohány-töltőgépért fél lépést se tettem volna, ezért azonnal elmentem a szövetkezetbe, hogy megkérdezzem Komár Sándort és Nagy Árpádot.

rikát így nevelt palántákból, és a többi majd meglátják.

Külvilágunkon vagyok ugyan, hiszen fólia alá szelvényben-hosszában árulják már, és veszik is a termelők. Ez az időszak elemezhető eredményekkel szolgál tehát. Ja, de nincsen hely rá. Csurgálékvis viszont minden termálvizet meglegházban van, kisebb hőfokon, kicsit tovább nevelve is óriási hasznot hozhatna a szövetkezetnek. Hogy netán nem kell ki minden szivarban a mag? Megszámlálná azt a termelő, és kicsiké zsebszámológéppel ki lehetne pótyogtatni, mennyivel olcsóbb, ha hiányos. Inkább azt látom benne, van ugyan egy kitűnő módszerünk, holtbiztos, hogy el is terjed, ha ésszel csináljuk, de a réges-régi, megkövesedett lassúságunk még mindig dolgozik bennünk. Természetesen nem a fel-szabadulási bélieket akarom elmarasztalni ezzel, ők csak közvetítenek, hanem az egész gondolkodásunkat. Most csak keveset, aztán többet, aztán még többet. Az a szomorú tény, hogy országunk most van a lavór legfenekén — reméljük, ennél lejjebb már nem csúszhat —, most kellené a legnagyobb lökés, hogy kimozduljon, és ehhez a biztonságos palánta, a kicsit is garantálható jobb termés arányánál is többet érne, csak egy gondolatot indíthatna el bennünk: vessünk be minden használható, jó gondolatot. Ahogy a napos-csibét hazaviheti kicsike dobozban mindenki, hogy tovább nevelje, én ugyanúgy adnám a tálcát is, maggal, vagy mag nélkül. Mondom, az asztal sarkán is fölnevelhető lenne.

Talán írnom se kell ezek után, hogy korszakalkotóan nagyszerűnek tartom az eljárás. Igaz, most még olyan is ki kell próbálniuk, kikélik-e minden mag. Mert ha nem, ha hézagos marad a tálcá, vagy üres a közepe, mindenki hátat fordít azonnal. De ki tudná megmondani előre, kikélik-e minden mag abból, amit a vetőmagtermelők százszázalékosnak mondanak? Idén összesen 35 hektáron ültetnek csemegepap-

hogy egyelőre nincsen ültetőgépünk, csak egy, és az is másra való. Megmutatnám a tálcás palántát 15 vagy 50 agyafúrt embernek, olyanoknak például, akik a csotrogányokat egyetlen ránézésre bütykölni tudják, és májusra már készen is lenne 15 vagy 50 ültetőgép. Biztos, hogy mind figyelembe tudná venni, hogy a szivart másként kell megfogni, mint a csupasz palántát, de az is biztos, egyik se ültetné fejfel lefelé a földbe. Azt kellene elhinnünk, nem törvény nálunk, csak sajnálatos gyakorlat, hogy minden jó és minden új előbb megfeneklik valahol, és csak akkor lendül neki, amikor már eljárt fölőtte az idő. Az a japán ültető, amelyik rizspalánták ültetésére való, játszva beültet naponta 10 hektárt. A hazai agyafúrt ember is tudna hasonlóan jól gyártani, ez biztos. Ha csak azt az előnyt venném figyelembe, hogy a tavaszi homokverés miatt nem kellene újraültetnünk hatalmas területeket, illetve a homokverés nem satnyítaná el annyira, hogy hetek kellenek, amíg magához tér a növény, már meghozná a hasznát.

Éget az idő bennünket!

Horváth Dezső

A mikor Szeged kellős közepén, a Posta-igazgatóság épületének tetejére felkerült a masszív vastorony, léte ellen a városiakok közül nagyon sokan az esztétikum nevében, a városkép elrontása miatt tiltakoztak. Ha babonás lennének, most tömören így summáznám a torony körül történeteket: fogott az átok.

Hiába magasodik hónapok óta a Kossuth sugárút elején a vasszerkezet, arra, amire építették, még egyetlen pillanatig sem tudták használni. A műszaki átadás eddig még nem történt meg, és a mostani állapot szerint egyhamar nem is várható.

Még az építkezés első szakaszában történt, hogy a földemék a súly alatt hajolni kezdtek. A laikus ak-

Józan vitában nagy a tét

A költségvetési hiány elűntetésének természetesen nem egyetlen forrása az elkövetkező időszakban a magyar gazdaságban a magán-személyek szigorú megadóztatása. A központi erőforrásokból tevékenykedő intézetek és intézmények is kevesebb apanázsra számíthatnak. Az ésszerű takarékoskodáson viszont feltétlenül azt kell érteni, ami még nem vezethet nemzeti értékek visszafoghatatlan elsorvadásához, a majdani kibontakozás lehetséges forrásainak feléréséhez. A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Kutatóközpontjának 1988-as — most januárban látszó — pénzügyi helyzete több mint elgondolkodtató.

Évtizedekkel ezelőtt az alap kutatásokat kizárólag költségvetési juttatásból pénzelték Magyarországon. Aztán — ahogy napjainkhoz közeledünk az időben — a léthez, a színvonal tartásához egyre inkább szükség volt más forrásokra is. Napjainkban három alapvető forrása van az alap kutatást végző intézeteknek — így az SZBK-nak is —: a megfoglyatkozott központi juttatás, a teljesítmény alapján pályázatokon — a legismertebb az OTKA — elnyerhető pénz és a vállalati megrendelésekre elvégzett, a termelési gyakorlat szükségleteit közvetlenül szolgáló — köznyelven KK — tudományos munka.

Az SZBK-ban 1987-ig az előbb felsorolt forrásokból meg tudták szerezni azt a pénzösszeget, amely révén az itteni kutatási feltételek nem romlottak és a nemzetközi színvonalat tartani tudták. Viszont az idei év első hónapjára nyilvánvalóvá vált, ha az eredeti keretek központi forrásból nem nőnek, akkor igen nehéz helyzetbe kerülhet a tudományos eredményeket az elmúlt másfél évtizedben igencsak szép számmal produkáló intézmény.

A költségvetési támogatás tovább csökkent. Látszatra csak mintegy 3 millióval. Csakhogy a bruttó átlagosan vagy 7 milliót kaptak az újszegedi intézmények. Ez a pénz pedig — ugyebár — némi külső közvetítéssel az államkassza egyik rekeszéből a másikba kerül át. Tehát a kutatásra felhasználható központi juttatás mintegy 9–10 millióval lett kevesebb egy év alatt. A pályázatok összegei a mostani ötéves terv elején jelentősen csökkentek. Az „első félidőben” érkezett is pénz az elvárt mennyiségben, csak hogy a középtávú tervidőszak második periódusában már nem látszik biztosítotttnak az innen származó pénz sem. Mintegy 10–13 millió forintnyi ilyen támogatást igénylő kutatás „csekkjei” elfogytak 1987-ben, és ezek folytatásának ideai forrásai nem látszanak. Szerződéses munkára az elmúlt fél évtizedben évente az SZBK 30–45 millió forint értékben kapott megrendeléseket. (Tavaly a legtöbbre!) Tavaly a régi partnerek már visszafogottan nyilatkoztak

Az SZBK apadó pénze

az ideai megrendeléseikről. Aztán az év végén sorra érkeztek a lemondások. Eddig mindössze 8 (!) millió forint ellenértékű KK-munkára biztos a termelővállalatok igénye. Nagyon-nagyon optimistán kell lennie annak a becslőnek, aki még hisz abban, hogy ez az összeg az év végéig 30 millióra nőhet. egy 40 millió forint hiányzik most az éves költségvetésből az SZBK-ban a biztos, folyamatos kutatómunkához.

— Mit jelent ez az intézetben? — kérdeztem Alföldi Lajos főigazgatót.

— Ez az állapot félelmetes egy kutatóintézet számára. Ha a munkánk folyamatossága megszakad, az egyszerűsített a nemzetközi versenyben való behozhatatlan lemaradással egyenlő. Fél év kieséssel egy kutató 10 év alatt létrehozott presztízse mehet tönkre.

— Mennyire lehetőség az SZBK-ban a hiány eltűntetésére a takarékoság?

— Ésszerű intézkedésekkel ennyi pénzt megtakarítani nem lehet. Vegyük sorra a lehetőségeinket! Kiadásaink között a legtöbbet vegyszerre költjük. Eredeti tervünkben erre a célra ugyanannyit akartunk felhasználni, mint tavaly. Csakhogy ezeknek az anyagoknak az ára átlagosan nem 15 százalékkal nőtt. Ebben a cikkespoportban az ár-emelkedés inkább az 50 százalékhöz közelít. Reális lehetőségünk van a létszámunk 20 fős csökkentésére. Egy emberre mi átlagosan 120 ezer forintot költünk bérként, illetve az ehhez kapcsolódó kifizetésekkel. Itt nem spórolhatunk többet 3 milliónál. Az adminisztratív létszámot a kezdetektől próbáltuk egyszerűsíteni tartani, de ahhoz, hogy a központi számviteli előírásoknak megfeleljünk, kell ennyi ember. A számítógépes bizonylatok ma nem

elegendőek, ezt a könyvviteli munkát kézzel is kötelesek vagyunk elvégezni. A kevésbé elismert kutatóink végzik a szerződéses munkákat. Ha közülük küldünk el, nem lesz, aki pénzért keressen az intézetnek. Hazaküldhetünk jelenleg 20 nálunk tanuló diákot. Esetleg nem adunk a lakásszerzéshez támogatást dolgozóinknak. Bezárjuk a három szobánkat egy síófoki üdülőben. Ezzel a költségvetésünk még nem kerül egyensúlyba.

— Milyen a hangulat most az intézetben?

— Reménykedünk a változásban. Szóbeli biztatást már kaptunk tudománypolitikai és politikai vezetőktől. Még nyugalom van az intézetben. A meglévő pénz felhasználásával a megszokott ütemben folynak a kutatások. Igyekezzünk kutatóinkat meggyőzni arról, hogy ne keressék fokozottan a külföldi munkák lehetőségét. Nem a pánik a megoldás válsághelyzetben, hanem a felelős helytállás. Helyzetünk megváltoztatásához józan vitára van szükség. Erre mi adatokkal, érvekkel felkészültünk. Ha szavunk nem találna meghallgatásra, az borzasztó lenne.

A nemzetközileg is feltűnést keltő eredményekkel rendelkező alapkutató intézet költségvetésének minden ésszerűség határán túlmenő lefaragása, a nyolcvanas évtized elejének mechanikus, sablonos és nemegyszer a jövőt lehetetlenné tevő forrásvisszafogását idézi. De talán az utolsó szót még nem mondta ki a költségvetés. Hiszen a néhány hónapja elfogadott kormányprogram egyik kulcsmondata a következő: „A kormány gondoskodik a kiemelkedő színvonalú hazai alap- és alkalmazott kutatások művelésének feltételeiről.” A bizalom miatt is szükség van a józan vitára és a mihamarabbi körültekintő, minden oldalról előkészített és alaposan megindokolt döntésre.

Böle István

Kutatási együttműködés

Öt akadémiai kutatóintézet és két budapesti egyetem vezetői megállapodtak abban, hogy Budapestnek Anyagtudományi Műszerközpontot hoznak létre. Az anyagtudomány a legkülönbözőbb anyagok — fémek, kerámiák, ötvözetek, folyadékkristályok, fémek, műanyagok stb. — alap kutatásával, a meglévő anyagok tulajdonságainak pontos feltárásával és különböző minősítő vizsgálatok elvégzésével foglalkozik. A most létre-

hozott műszerközpont összehangolja azt a munkát, amit az öt kutatóintézet és a két egyetemi kar e területen külön-külön végez. Az új szervezet kialakításával a kutatási együttműködés szorosabbá válik, és jobban kihasználják a társult intézmények szétaprózott szellemi és technikai kapacitását, olyan tudományos feladatokat oldhatnak meg, amelyeket eddig csak több intézményben, külön-külön tudtak elvégezni.

A torony ingatag

kor azt kérdezte: Hát oly bonyolult kiszámítani, hogy mekkora terhet bír még el a tető betonpajza?

Akkor döntés született a szerkezet megerősítéséről, a nyomás nagyobb felületen való elosztásáról. Persze az újabb szerkezetek gyártása, felszerelése — előre nem tervezett — százezrekbe, milliókba került.

Az elmúlt héten érkezett meg a beruházóhoz az immár patkolt szerkezet stabilitásáról a Budapesti Műszaki Egyetem szakembereinek szakvéleménye. Ezek szerint a torony még ma sincs biztonságban. Ahhoz, hogy a rendeltetés-

szerű használatáról valaha is szó lehessen, újabb erősítési munkákat kell elvégezni.

Most megint tervek készülnek, amiket majd felülvizsgálnak. Természetesen ez is pénzbe kerül. S valószínűleg majd még többet kell költeni — előre ugyancsak nem tervezett összegeket — a további alátámasztásra.

Úgy érzem, ez az ingatag belvárosi torony modelle egy rossz beruházási gyakorlatnak. A szellemi, előkészítő-tervező munkán a döntéshozók igyekeznek minél több forintot megspórolni. Így túlságosan nagy a rizikó a

gyakorlati kivitelezésben. S egyszer-egyszer, csupán a létesítmény megmentése érdekében, szinte már számolatlanul kénytelenek költeni a milliókat.

Mielőtt ez az írás megszületett, néhány kollégámnak, ismerősömmnek beszéltem az ingatag torony körüli legújabb fejleményekről. Sokszor hallottam a szkeptikus véleményét:

— Persze, az ezért a baklövésért felelős döntéshozók majd eltűnnek az ismeretlenség és a kollektivitás homályában... Ez azért az állami tulajdonnal kapcsolatos tulajdonosi érzésnek egy igen halk megfogalmazása. Talán erősödik addig is, amíg a toronyot biztonságosan alátámasztják!

B. I.